

RUBIEZZE

1

Zamiast wstępu	3
OPRACOWANIA	5
Stan i perspektywy badań nad białostockim okręgiem ZWZ/AK — <i>Janusz Figura, Zdzisław Gwozdek</i>	5
Kaplica i cmentarz pod wezwaniem Św. Marii Magdaleny w Białymstoku — <i>Jan Glinka</i>	21
LEŚNI	28
Zarys dziejów oddziału VIII UBK Zbigniewa Czarnockiego „Czarnego” — <i>Kazimierz Krajewski</i>	28
ARCHIWALIA	40
Archiwum XII okręgu Narodowych Sił Zbrojnych	40
Delimitacja północno-wschodniego odcinka granicy państwowej między Rzeczpospolitą Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich w latach 1944-1947 i związane z nią problemy narodowościowe. Wybór źródeł — <i>Jerzy Zieleniewski</i>	46
BIOGRAFIE	62
Józef Przybyszewski (1906-1972). Wstęp do biografii — <i>Jan Ostrowski</i>	62
Stanisław Nakoniecznikoff — <i>Leszek Żebrowski</i>	68
DWÓR POLSKI	73
Nurzec — <i>Józef Maroszek</i>	73
RELACJE WSPOMNIENIA	78
Rok 1920 w Nowym Dworze — <i>Tadeusz Tomaszewski</i>	78
PO GRUDNIU	86
Proces Studentów białostockich 1982-1983	86
DOKUMENTY BEZPRAWIA	101
Konfiskaty mienia mieszkańców Białostoczczyzny po wojnie z Rosją 1812 r.	101
PATRZĄC — <i>M. Siergiejuk</i>	108
ŚWIADECTWA	111
Ja tożę Polak — <i>Waldemar Wilczewski</i>	111
PRZEGLĄD PRASY	114
Rozmowa z Wiesławem Choruzym redaktorem pisma informacyjno-kulturalnego białostoczczyzny wschodniej „Czasopis” — <i>Waldemar Wilczewski</i>	114
Białoruskie pismo „Czasopis” — <i>Marcin Kozłowski</i>	116
POŻEGNANIA	126
Lekarz czasu — <i>Piotr Olędzki</i>	126
RECENZJE	130

RUBIEŻE

PISMO POŚWIĘCONE
HISTORII, TRADYCJI I
KULTURZE POLSKIEJ
B I A Ł Y S T O K

1
CZERWIEC
92

Projekt okładki: Waldemar Wilczewski

Rada Programowa:

Stanisław Bodzenta „Gryf II” (SZ ŻAK), Stanisława Bujwicka „Zemsta” (SZ ŻAK), Zdzisław Gwozdek ps. „Schubert” (AK), Paweł Borowski „Judym” (ZWPOS), Hipolit Kaliszewski „Marek” (SKP), Henryk Sikorski „Gryf” (SKP), Czesław Milewski „Szczerbiec” (SKP), Zdzisław Malinowski (ZWPOS), Czesław Biziuk „Jurand” (SZ ŻAK).

Redakcja:

Jan Leończuk, Kazimierz Litwiejko, Józef Maroszek, Piotr Olędzki,
Waldemar Wilczewski

Adres redakcji:

Białystok, ul. Rynek Kościuszki 22.

Skład i druk:

Spółdzielnia Inwalidów „Przyszłość”
17-100 Bielsk Podlaski, ul. Dąbrowskiego 3

ISSN - 1230 - 2163

**dokumenty
bezprawia**

Józef Maroszek

Konfiskaty mienia mieszkańców Białostoczczyzny po wojnie z Rosją 1812 r.

Każdy zryw niepodległościowy Polacy opłacili najcięższymi karami. Tak było po Insurekcji Kościuszkowskiej, powstaniach: Listopadowym i Styczniowym, a również po 1812 r. Prócz więzień i zsyłek władze carskie dysponowały jeszcze jednym argumentem wobec opornych „miateżników” — jak wżgardliwie określono w ubiegłym stuleciu mieszkańców przedrozbiorowej Rzeczypospolitej — konfiskatą dóbr. Była to wypróbowana metoda pacyfikacji. Posługiwano się nią od wielu stuleci w Rosji, dzięki niej udawało się utrzymać w posłuchu Wielkorusów i ludność podbitą Imperium Rosyjskiego. Konfiskaty dotyczyły mienia ruchomego i nieruchomego samego powstańca, a i również jego najbliższych krewnych — ojca i matki. Przeglądając rejestry skazanych na utratę majątności mamy wrażenie, że zaborcy szło przede wszystkim o zastraszenie różnych grup społeczeństwa, stąd na listach znajdowały się i majątki najbogatszych, średniozamożnych i względnie ubogich szlachciców i mieszczan. Rozrzuczone one były po całym terytorium obwodu białostockiego. Ogłaszając imienne rejestry powstańców, którzy nie posiadali żadnej własności liczone na donosy i ujawnienie dóbr ruchomych. Ci w te strony nigdy już nie wrócili obawiając się represji - nie mieli już nic do stracenia.

Zachowane rejestry są miarą patriotyzmu naszych przodków. Pozwalają uświadomić, dlaczego w XIX w. tak bardzo uległ uszczupleniu polski stan posiadania w zachodnich guberniach Imperium, gdzie w miejsce polskiego ziemianina pojawił się Rosjanin, Prusak czy Żyd. Szczególnie drastycznie proces ten przebiegał po Powstaniu Styczniowym, gdy zabrano najwięcej majątków i ziemi należące do „polskich miatieżników”, podatkami zrujnowano pozostałych ziemian, a grunty majątków ulegających parcelacji mogli nabywać prawosławni. Doskonale konfliktowano mieszkające tu społeczeństwo dzieląc go na „ruskich” i „polskich”. Ci ostatni w świetle prawa byli napiętnowani, stale tracili swą pozycję społeczną i kulturalną. Wiek XIX w tych stronach oznaczał wyraźnie cofnięcie się wstecz, głównie zresztą w dziedzinie kultury.

Nieznany całkowicie fragmentem historii tych stron w XIX stuleciu jest sprawa konfiskat przeprowadzonych w 1814 r., gdy w wyniku przegranej wojny francusko-rosyjskiej ponownie powróciło tu władanie Rosji. W obwodzie białostockim czuli się zaborcy o wiele lepiej niż w dawnym Księstwie Warszawskim, o przydziale tego ostatniego obszaru zdecydował ostatecznie Kongres Wiedeński 1815 r. Obwód białostocki już wcześniej, w 1807 r. znalazł się w granicach Rosji (mocą Traktatu Tylżyckiego) i razem z ziemiami litewskimi został poddany prawodawstwu państwa carów. Składał się on z terytoriów po III rozbiorze zajętych przez Prusy, gdzie w latach 1795-1807 Prusacy zaprowadzali swe porządki, poddając teren pełnej finansowej kontroli i zarządowi sięgającemu we wszystkie dziedziny życia. Obwód białostocki składał się z trzech powiatów: białostockiego, bielskiego i sokólskiego. W najogólniejszych zarysach zbliżony był do dzisiejszego woj. białostockiego (współczesne województwo pomniejszone jest o skrawek terytorium w okolicach miasteczka Kuźnicy, a powiększone o skraj dawnych powiatów Wołkowysk i Brześć Litewski oraz nieduży obszar na zach. od Narwi i pn od rzeki Lizy).

Późno, bo dopiero w 1812 r. społeczeństwo Białostoczczyzny przeżyło „wiosnę napoleońską”, tchnienie niepodległości i wolności społecznej. Mieszkańcy obwodu białostockiego akces do Konfederacji Generalnej Królestwa Polskiego złożyli 13 lipca 1812 r., w którym to akcie stwierdzali: „w zamiarze pod potężną ręką i opieką wielkiego Napoleona rozszarpane przemocą części Polski połączyć w jedno ciało, ... że zostając przy religii ojców naszych rzymskokatolickiej, zachowujemy tolerancję wszystkich wyznań, ... że dotrzymamy w zupełnej swej mocy czystość ducha narodowego, ... że żyć będziemy jako dzieci jednej matki i jednej rodziny, a połączywszy Orła Białego z Pogonią okrzykiwać: Niech żyje Ojczyzna! Niech żyje Polska!” Marszałkiem konfederacji jednomyślnie okrzyknięto Józefa Zawadzkiego. Nazwisko jego odnajdujemy w rejestrze konfiskat, ale z zaznaczeniem, że nie dysponuje on majątkiem własnym. Szczególny to przejaw demokracji tych czasów, że uboższego szlachcica jednogłośnie uznano swym wodzem.

Z początkiem 1813 r. armia napoleońska wycofała się, obwód znalazł się ponownie pod zaborem rosyjskim. 8 stycznia 1814 r. nowy, posłuszny Moskałom rząd obwodowy wydał stosowną „Publikację” i rejestr osób, których majątki miały być skonfiskowane. Powodem zabrania dóbr wskazywano „wybycie za granicę” i nie wrócenie, mimo, że wyznaczono dla wszystkich obywateli — mieszkańców obwodu dwumiesięczny termin do powrotu. „Publikację” i „Imienny rejestr obywateli” rozesłano po parafiach rzymskokatolickich z adnotacją „dla opublikowania”. Podstawą poniższego wydania jest tekst przeznaczony (jak głosi odręczny dopisek współczesną ręką): „do JKsiędza proboszcza parafii ostrożańskiej”. Ten druk ulotny przechowywany jest dziś w

Archiwum Diecezji Drohiczyńskiej w zespole: Archiwum Dziekana Drohickiego, sygn. XII/V 1813-1823, nr 335. Dokument odnalazł ks. dr Eugeniusz Borowski, wspaniały archiwista, znakomity badacz dziejów diecezji drohiczyńskiej i profesor tamtejszego seminarium. Za udostępnienie aktu i sporządzenie jego kserokopii serdeczne „Bóg zapłać”.

Publikujemy tekst tego niezwykle interesującego źródła historycznego w całości, pragnąc dostarczyć czytelnikowi obraz prowincji naszego kraju podanej po krótkim okresie nadziei i wolności ponownie rygorom tyrańca wschodniego. Tekst służyć ma też badaczom dziejów społecznych, wiedzą o polskim ziemiaństwie szlachcie i inteligencji doby XIX w. W kolejnych numerach „RUBIEŻY” zamierzamy przedstawić konfiskaty przeprowadzone z okazji innych zrywów narodowych. Przeglądając spis z 1814 r. można zauważyć, że nie wszystkie majątki udało się władzom carskim odebrać. Obroniono wówczas największe kompleksy przeznaczone do przejęcia na rzecz skarbu: dobra knyszyńskie będące w posiadaniu Marii z Radziwiłłów żony Wincentego Krasińskiego, majątności: zabłudowską i orleańską, własność Dominika Radziwiłła. W stosunku do mniej zamożnych brak wiadomości o skutkach „Publikacji”. Nie prowadzono bowiem dotąd badań naukowych. Wierzyć wypada, że ogłoszenie drukiem na łamach naszego pisma stworzy szerszy dostęp do tego rzadkiego źródła nie tylko dla badaczy regionalistów, ale również dla szerszego ogółu czytelników.

Publikacja od rządu obwodowego białostockiego.

Uwadamia się obywateli tegoż obwodu, iż na mocy najwyższego manifestu Jego Imperatorskiej Mości dnia 12 Decembra w przeszłym 1812 roku zapadłego, dobra pojaśnione w przyłączonym rejestrze wyszłych za granicę obywateli, którzy na położony dwóch miesięczny termin nie powrócili do kraju Imperii Rosyjskiej, zostały na skarb zabrane, a na niektóre z nich nałożono tylko przez skarb areszt.

Dla wypełnienia zaś reguł położonych o konfiskacji dóbr takowych obywateli rząd uwadamia, komu o tem wiedzieć należy, iżby od dnia publikacji niniejszej, każdy, kto ma u siebie jakąkolwiek kapitałną sumę, ruchomy lub nieruchomy majątek, należący się obywatelom wyrażonym w wspomnianym rejestrze, najdalej 15-tu dni objawiwszy o tem naprzód policji miejskiej lub ziemskiej, gdzie komu będzie bliżej, takową sumę wniósł potem do kasnaczejstwa powiatowego, bez najmniejszej zwłoki, majątek zaś ruchomy, żeby oddał w dozór policji.

W przeciwnym zdarzeniu, ktoby utaił własność należącą się obywatelom wybyłym za granicę i na terminie położonym nie objawił o tem zwierzchności, wtedy takowy, jako ukrzywdzający skarbowe dobro podlegać będzie karze rygorom praw położonej.

Równie też, jeśliby kto miał jaką pretensję do pomienionych obywateli lub na dobrach ich teraz na skarb wziętych ewikcją zapisał, to żeby podał do rządu obwodowego prośbę z wyszczególnieniem tego, co mu się należy i przy niej dokument na pretensją prawny złożył.

Tym pretendantom rząd obwodowy uczyniwszy swoje postanowienie, podług którego każdy z nich powinien poszukiwać swojej własności zrobi prawną satysfakcję, a to na mocy Ukazu 22 Februarii 1798 roku.

Dnia 8 stycznia 1814 roku

Sowietnik (podpis nieczytelny)

Imienny rejestr obywateli obwodu białostockiego wybyłych za granicę i na naznaczony dwóch miesięczny termin nie zwróciwszy

się do państwa rosyjskiej imperii, których majątki znajdujące się w tutejszym obwodzie, wskutek najwyższego manifestu 12-go Decembra 1812 roku podpadają konfiskacji na konto skarbu, a niektóre po różnym okolicznościach powinny być pod zaprzeczeniem.

Nr	Imiona i nazwiska	Nazwiska majątków
w mieście Białymstoku		
1.	szlachcic Michał Rutkiewicz	matka ma dom murowany pod nr 514 m
2.	szl. Adam Rutkowski	żadnego majątku nie ma
3.	mieszczanin Jan Jazobik	rodzice jego mają dom nr 110 z gruntem
4.	miesz. Jan Jaworowski	rodzice jego mają dom pod nr 416 bez gruntu
5.	miesz. Jan Kuśmierski	} rodzice ich mają dom pod nr 452 bez gruntu
6.	miesz. Michał Kuśmierski	ojciec jego wespół z wujem mają dom pod nr 472 bez gruntu
7.	miesz. Feliks Pozarzecki	
8.	miesz. Wojciech Guzowski	matka jego ma dom pod nr 487 z gruntem
9.	miesz. Andrzej Okrasiński	żadnego majątku nie ma
10.	miesz. Albert Okrasiński	“ ” “ ”
11.	miesz. Antoni Czerniawski	“ ” “ ”
12.	miesz. Józef Czechowicz	“ ” “ ”
13.	miesz. Maciej Sienkiewicz	“ ” “ ”
14.	miesz. Daniel Elert	“ ” “ ”
15.	Służacy mieszczanina Pozarzeckiego Maciej Wróblewski	“ ” “ ”
w białostockim powiecie		
16.	książe Dominik Radziwiłł	miasto Zabłudów z folwarkami: Zabłudów, Cheronimow, Tylwica, Topolany, Małynka, Ostrówek, Dobrzyniówka, Rafałówka, Kamionka, Borowiki, Kucharowka, Sk/r/ybicze, Romanowka, Janowiczy, Doylidy, Sobolewo, Waliły, Mieleszki i różne uroczyska do Zabłudowia należące.
17.	grafini Krasińska z domu księżna Radziwiłłowa	Folwarki: Knyszyn, Dobrzyniewo, Zubole, Klewianka, Zab/i/ele, Grodzisk, Szpakow, Bagno, Milew/s/ka, Śliwno, Kruszewo i Konowały.
18.	szl. Antoni Skiwski	Folwark Turośl Dolna.
19.	szl. Franciszek Orseti	Folwarki: Gura Juchnowiec, Juchnowiec i Wólka.

20.	szl. Rajmund Rembeliński	folwark G/i/elczyn.
21.	szl. Fryderyk Kayzer	folwark Wiszowate.
22.	szl. Antoni Pomian	folwark Boguszewek.
23.	szl. Józef Todwen	folwark Dzieciołowo.
24.	szl. Stefan Łyszczynski	w zaarędowaniu ojca ich fol-
25.	szl. Stefan Łyszczynski	warki: Markowszczyzna,
		Niewodnica Korycki i Nie-
		wodnica Dolna
26.	szl. Jan Swydziniński	żadnego majątku nie mają
27.	szl. Kajetan Kwiatkowski	" " " "
28.	szl. Franciszek Grzymała	" " " "
29.	szl. Konstanty Kulaczkowski	" " " "
30.	szl. Antoni Kobyliński	ojciec jego ma folwark Zale-
		siany
31.	szl. Piotr Maiewski	żadnego majątku nie ma
32.	szl. Ignacy Kruszewski	ojciec jego ma folwark Nie-
		wodnica Narhylewska
33.	szl. Jan Grodecki	ojciec jego ma folwark Pen-
		ski
34.	szl. Wojciech Metelski	ojciec jego ma folwark Kar-
		powicze
w mieście Sokółce		
35.	szl. Józef Mrozowski	żadnego majątku nie ma
w sokólskim powiecie		
36.	były marszałek sokólskiego powiatu	folwarki: Pawłowicze, An-
	Kazimierz Downarowicz	drzejewo.
37.	szl. Ignacy Matkiewicz	czwarta część folwarku Ło-
		sośny.
38.	szl. Wicenty Bilewski	folwark Usnarz.
39.	szl. Tomasz Brzosko	czwarta część folwarku te-
		goż majątku Łosośny.
40.	szl. Mateusz Ignatowicz	część w okolicy Usnarzu.
41.	szl. Jan Jasiński	folwark: Mieszkiniki.
42.	szl. Michał Snarski	żadnego majątku nie ma
43.	szl. Józef Zawadzki	" " " "
44.	szl. Józef Marwowski	część w okolicy Skrzebli-
		kach.
45.	szl. Franciszek Gryniskiewicz	część w okolicy Poniatowi-
		czach.
46.	szl. Abram Oleiewski	część w okolicy Milewiczach
47.	szl. Sylwester Oleiewski	
48.	szl. Bartłomiej Turkowski	folwark: Myskiniki
49.	szl. Jan Krupowicz	część w okolicy Tomaszach
50.	szl. Raymunt Rembeliński	majątek Sidra
	znaczy pod nr 20	
w mieście Bielsku		
51.	szl. Wiktor Kozłowski	rodzice ich mają swoje domy
52.	szl. Franciszek Bonczewski	" " " " "
53.	miesz. Franciszek Pawłowski	" " " " "
54.	miesz. Piotr Minkiewicz	" " " " "

55.	miesz. Klemens Nowicki	żadnego majątku nie mają
56.	miesz. Jan Gołowicki	“ ” “ ”
57.	miesz. Bazyli Zwolski	“ ” “ ”
58.	miesz. Józef Trusiewicz	“ ” “ ”
59.	szl. Leon Korcuć	“ ” “ ”
60.	szl. Frydryk Rawene	“ ” “ ”

w powiecie bielskim

61.	książe Dominik Radziwiłł znaczy pod nr 16	miasto Orla z wioskami: Koszele, Glerna, Paszko- wszczyzna, Topczykały, Wólka, Mikłaszy, Werwe- czka, Krewieniczy, Rudulta, Toporki, Baranowcy i Kum- ki.
62.	szl. Wojciech Brzozowski	u matki jego dom z ogro- dem w okolicy Olędzkich.
63.	szl. Franciszek Olędzki	część okolicy Olędzkich.
64.	szl. Apolion Olendzki	część w wiosce Maskwinie.
65.	szl. Adam Zakrzewski	część w wiosce Gawinowie.
66.	szl. Mateusz Bogusz	część we wsi Trzestkowie.
67.	szl. Józef Sasin	część ogrodu z domem
68.	szl. Jan Ponikwicki	część w wójtostwie Zbucz.
69.	szl. Augustyn Makaciewicz	kolonie we wsi Woyszkach.
70.	szl. Wojciech Windach	żadnego majątku nie mają
71.	szl. Piotr Kaczyński	“ ” “ ”
72.	szl. Tomasz Ordynieć	“ ” “ ”
73.	szl. Jan Michniakiewicz	“ ” “ ”
74.	szl. Piotr Pryncypaty	“ ” “ ”
75.	szl. Andrzej Bobrownicki	u matki jego folwarki: Wól- ka, Kamczycy, Śnieszki, Bielki i Gruszka.
76.	szl. Franciszek Brzozowski	żadnego majątku nie mają
77.	szl. Franciszek Falkowski	“ ” “ ”
78.	szl. Mikołaj Falkowski	“ ” “ ”

w mieście Drohiczynie

79.	miesz. Walenty Anasiński	dom drewniany i 1/2 włóki gruntu
-----	--------------------------	-------------------------------------

w drohiczyńskim powiecie

80.	szl. Mateusz Mioduszewski	część w folwarku Miodusze Dworakie
81.	szl. Mikołaj Czarkowcki	część we wsi Czarkowie Wielkiej
82.	szl. Jan Twarowski	część we wsi Twarogach Ruskich
83.	szl. Paweł Twarowski	dwie części w tejże wsi
84.	szl. Jakub Kosiński	części we wsiach: Koziance Starej, Koziance Leśnej, Boguszach, Litewce, Bogu- szach Starych i Zechach Strumnianach.

85.	szl. Kazimirz Puchalski	część we wsi Ciekłukach
86.	szl. Ludwik Kryński	część we wsi Łempicach Starych
87.	szl. Jan Niemiski	część we wsi Radziszewie Sienczuchie
88.	szl. Józef Radziszewski	część w tejże wsi
89.	szl. Jan Niemira	folwark Sutno.
90.	graf Stanisław Osoliński	folwarki: Czużyski i Lisowo.
91.	szl. Wiktor Osoliński	u ojca jego folwarki: Rudka, Granno, Oliendy, Koryciny, Grodzisk, Siemiony, Targowisk i Aleksandrow.
92.	szl. Wicenty Tolwinski	niektórą część ziemi.
93.	szl. Bartłomiej Niewiarowski	niektórą część ziemi.
94.	szl. Gabriel Niewiarowski	niektórą część we wsi Niewiarowie Przybkach.
95.	szl. Jakub Niewiarowski	część we wsi Niewiarowie Przybkach.
96.	szl. Marcin Niewiarowski	część w tejże wsi.
97.	szl. Grzegorz Dobrogowski	niektórą część gruntu.
98.	szl. Fabian Moczulski	" " "
99.	szl. Michał Łopuski	" " "
100.	szl. Franciszek Milkowski	część we wsi Łopusze i Miłkowicach.
101.	szl. Józef Milkowski	niektóre części gruntu w Łopusze i Miłkowicach.
102.	szl. Andrzej Miłkowski	" " " " " " "
103.	szl. Jakub Łopuski	" " " " " " "
104.	szl. Kazimierz Kozieradski	część w okolicy Miłkowicach Maćkach.
105.	szl. Tomasz Kłopotowski	część we wsi Wiertenie.
106.	szl. Marcin Kłopotowski	część w tejże wsi.
107.	szl. Paweł Niewiarowski	niektórą część ziemi.
108.	szl. Marcin Milkowski	niektórą część gruntu
109.	szl. Antoni Krasowski	" " "
110.	szl. Andrzej Jagens	" " "
111.	szl. Wojciech Krasowski	część we wsi Krasieieczach Starych.
112.	szl. Kazimirz Krasowski	część także wsi

W obowiązku sekretarza: Kardynałowski.

- - **Imienny** Reiestr Obywatelów Obwodu Białostockiego wybyłych za granicę, y na naznaczony dwuchmiesięczny termin nie zwróciwszych się do Państwa Rossyiskiej Imperii, których majątki .... wskutek Naywyższego Manifestu 12-go Xbra 1812 r. podpadaia konfiskacji. b.m. b.d. [ok.1813], 2° k. nlb 3 BUW 144807